

Závěrečná zpráva z pololetní výuky osobnostní a sociální výchovy na ZŠ Dr. E. Beneše v Praze

první pololetí školního roku 2003/04
osmé a deváté třídy

Výuka byla realizována jako prožitkový vzdělávací program Odyssey BETA,
který byl vyvinut občanským sdružením Projekt Odyssey (www.odyssea.cz).

Učitelé, autoři závěrečné zprávy:

Garant programu: Mgr. Vladimír Srb
Zástupce garanta programu: Michal Dubec

Obsah:

Obecné cíle programu	2
Cíle požadované vedením školy	2
Organizace výuky	2
Strategie výuky	3
Metody	3
Podrobné rozpracování cílů pro závěrečné vyhodnocení	4
Výsledky výuky a jejich rozbor	5
Grafy	5
Interpretace grafů	10
Analýza 1: první sada uzavřených otázek	10
Analýza 2: druhá sada uzavřených otázek	12
Analýza 3: třetí sada otázek – test poznatků	13
Analýza 4: čtvrtá sada otázek (většinou otevřených)	13
Srovnání jednotlivých skupin	17
Doporučení pro další výuku OSV	18
Poděkování vedení školy ZŠ Dr. E. Beneše	19
Příloha: grafy analýzy 1 z jednotlivých skupin	19

Obecné cíle programu

Cílem programu je poskytnout každému žákovi kvalitní posilující zkušenost:

a) se sebou samým

- posílení sebeúcty
- posílení dobrého sebevědomí

b) se svými mezilidskými dovednostmi

- kooperace
- otevřené komunikace o sobě, o lidech ve skupině a o svých problémech
- a s dalšími mezilidskými dovednostmi vybranými vedením školy

Cíle požadované vedením školy

Vedení školy nás požádalo, abychom se u žáků více zaměřili na:

- „dovednost vycházet spolu navzájem slušně – dovednost zvládat vlastní agresivitu“

Tento požadavek jsme zařadili do programu jako:

- dovednost zvládat řešení mezilidských konfliktů tj.:
 1. dovednost orientovat se v možných příčinách mezilidských konfliktů,
 2. dovednost rozeznávat více způsobů, jakými je možno konflikty řešit,
 3. dovednost posuzovat, jaký způsob řešení konfliktů je kdy vhodný a kdy nikoli,
 4. dovednost uspokojivě tyto konflikty zvládat a umět jim předcházet.

Organizace výuky

Výuka probíhala přímo na škole formou dvouhodinovek jednou týdně. Velice důležitou součástí výuky bylo i třídní soustředění mimo školu, jehož program sloužil k prohloubení dovedností osvojovaných během školní výuky.

Kurzem prošly celkem dvě skupiny z osmých a dvě z devátých tříd. V každé skupině bylo 16 žáků. Druhá polovina žáků dané třídy navštěvovala kurz informatiky. V pololetí se obě skupiny vyměnily.

Strategie výuky

Rozhodli jsme se rozdělit výuku do několika fází, které se postupně zaměřovaly na různé cíle:

1. Zajistit porozumění žáků cílům a metodám OSV a nabídnout jim možnost se na jejich určování aktivně podílet.
2. Stmelit skupinu při řešení úkolů náročných na kooperativní a komunikační dovednosti.
3. Prohloubit schopnost sebereflexe a schopnost poskytovat či přijímat zpětnou vazbu na své chování.
4. Zprostředkovat silný motivující zážitek - pozitivní zkušenost se sebou samým a se druhými lidmi při řešení modelových situací náročných na probírané dovednosti (třídenní výjezdový program).
5. Zaměřit se na rozvoj dovednosti zvládat mezilidské konflikty.
6. Na závěr se věnovat výhradně těm tématům OSV, která sami přinesou nebo si z naší nabídky vyberou žáci.
7. Zajistit sebehodnocení žáků vzhledem k předem stanoveným cílům (uzavřené otázky) i vzhledem k cílům, které si ve výuce OSV našli sami žáci (otevřené otázky). Umožnit jim také diskusi o naplnění jednotlivých cílů.

Metody

Hlavní metody výuky:

- Interakční sociálně psychologické hry zaměřené na rozvoj kooperace a komunikace
- Rozbor toho, co probíhalo mezi účastníky během řešení jednotlivých her (modelových situací)
- Na základě rozboru následné žákovské formulování pravidel pro efektivnější zvládnutí cvičných i reálných situací moderované lektorem

Další používané metody výuky :

- Skupinové diskuse nad otevřenými tématy
- Modelové situace přehrávané učitelem (učitel v roli)
- Metody zážitkové pedagogiky (výjezd)

Evaluační metody :

- Sebehodnocení žáků
- Dotazníky
- Pozorování pokroků v používání probíraných dovedností vlastní skupiny samotnými žáky

Pravidla naší práce :

- Výslovná práce s pravidly fyzické i psychické bezpečnosti jednotlivých aktivit
- Stop pravidlo – možnost kdykoliv vystoupit z jakékoliv aktivity a stát se na danou chvíli pouhým pozorovatelem
- Způsob komunikace se žáky ve formě: já jsem OK – ty jsi OK

Podrobné rozpracování cílů pro závěrečné vyhodnocení

Abychom mohli na závěr výuky provést vyhodnocení toho, do jaké míry jednotliví žáci dosáhli vzdělávacích cílů (cílových dovedností a znalostí) rozhodli jsme se formulovat čtyři sady otázek. Otázky byly zadávány anonymně během posledního setkání OSV.

První sada otázek (uzavřené odpovědi): žáci odpovídali výběrem jedné z pěti odpovědí:

výrazně nesouhlasím – spíše nesouhlasím – nevím – spíše souhlasím – výrazně souhlasím

Po pololetním kurzu OSV:

- Více o sobě přemýšlím.
- Lépe rozumím sobě samému.
- Lépe rozumím chování druhých lidí.
- Jsem šikovnější při jednání se druhými lidmi.
- Mám lepší vztah k některým spolužákům.
- Umím lépe zvládat konflikty s některými lidmi.
- Umím se lépe ovládat.
- Mám vyšší sebevědomí (více si věřím).
- Rád bych pokračoval v OSV i příští rok.

Druhá sada otázek (uzavřené odpovědi): žáci odpovídali výběrem jedné z pěti odpovědí:

nikdy – výjimečně – občas – často – velmi často

- Sám (sama) jsem se zapojoval (a) do hodin aktivně.
- Věci, které jsme na OSV probírali, se mi zdály zajímavé.
- Sám přemýšlím o tom, co se během OSV dozvěděl a naučil.
- Hovořím o tom, co se probírá během OSV, se spolužáky.
- Hovořím o tom, co se probírá během OSV, s rodiči.
- Zažívám situace, kdy se snažím použít něco z toho, co jsem se během OSV naučil/a.

Třetí sada otázek (test poznatků – otevřené otázky):

- Jaký je ideální počet lidí v týmu, aby se jim spolupracovalo co nejlépe:
- Vyjmenujte fáze týmové práce:
- Vyjmenujte týmové role a podtrhněte tu, která je podle vás nejdůležitější:
- Co je to brainstorming, k čemu je to dobré a jaká má pravidla:
- Vyjmenujte pět hlavních způsobů, jak se můžeme zachovat v konfliktu:

Čtvrtá sada otázek (většinou otevřené otázky):

- Co bych ocenil na pololetním vyučování OSV – co se mi líbilo:
- Co se mi během výuky OSV nelíbilo a co mi nevyhovovalo:
- Podtrhněte metody vám vyhovovaly: hry, společný rozbor toho, co se dělo během hry, divadlo, modelové situace ve dvojicích a trojicích, rozhovory ve skupině, výjezd
- Z toho, co jsem se dozvěděl a naučil během OSV, považuji pro sebe za nejzajímavější a nejdůležitější:
- Co by se dalo a mělo zlepšit na způsobu výuky OSV:
- Témata, kterými bych se v OSV rád zabýval:

Výsledky výuky a jejich rozbor

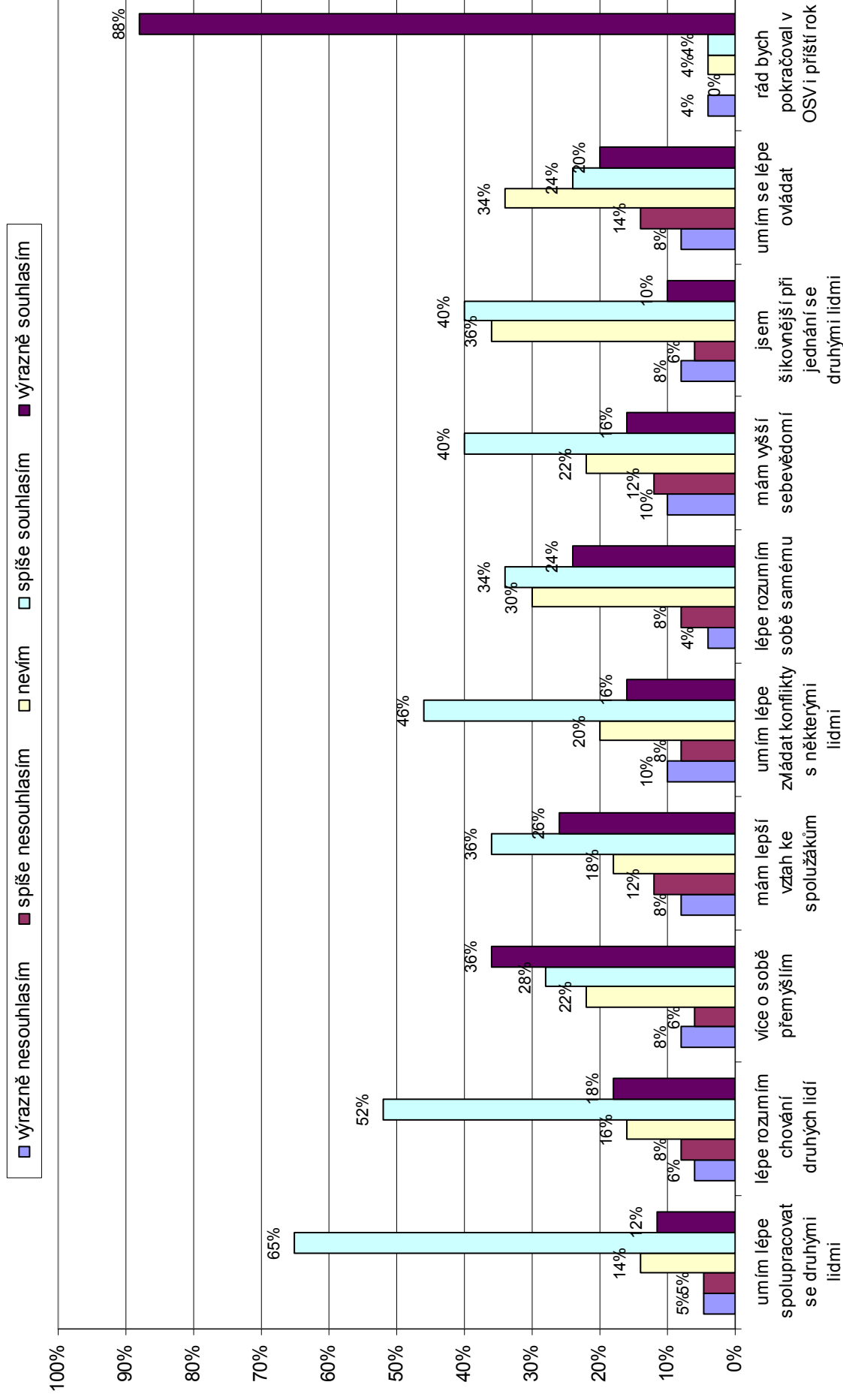
Závěrečné anonymní dotazníky odevzdalo celkem 50 dětí ze 64 (14 dětí bylo nemocných). Na následujících stránkách naleznete přehledné souhrnné grafy a interpretaci zjištěných výsledků.

Za nejpřehlednější vyjádření vlivu pololetní výuky OSV považujeme graf na straně 7, který obsahuje procentuální vyjádření počtu žáků, kteří *udávali pozitivní vliv pololetní výuky OSV na svou osobu* – podle jednotlivých cílových kategorií. Velmi zajímavé jsou rovněž rozborů žakovských odpovědí na otevřené otázky.

Grafy

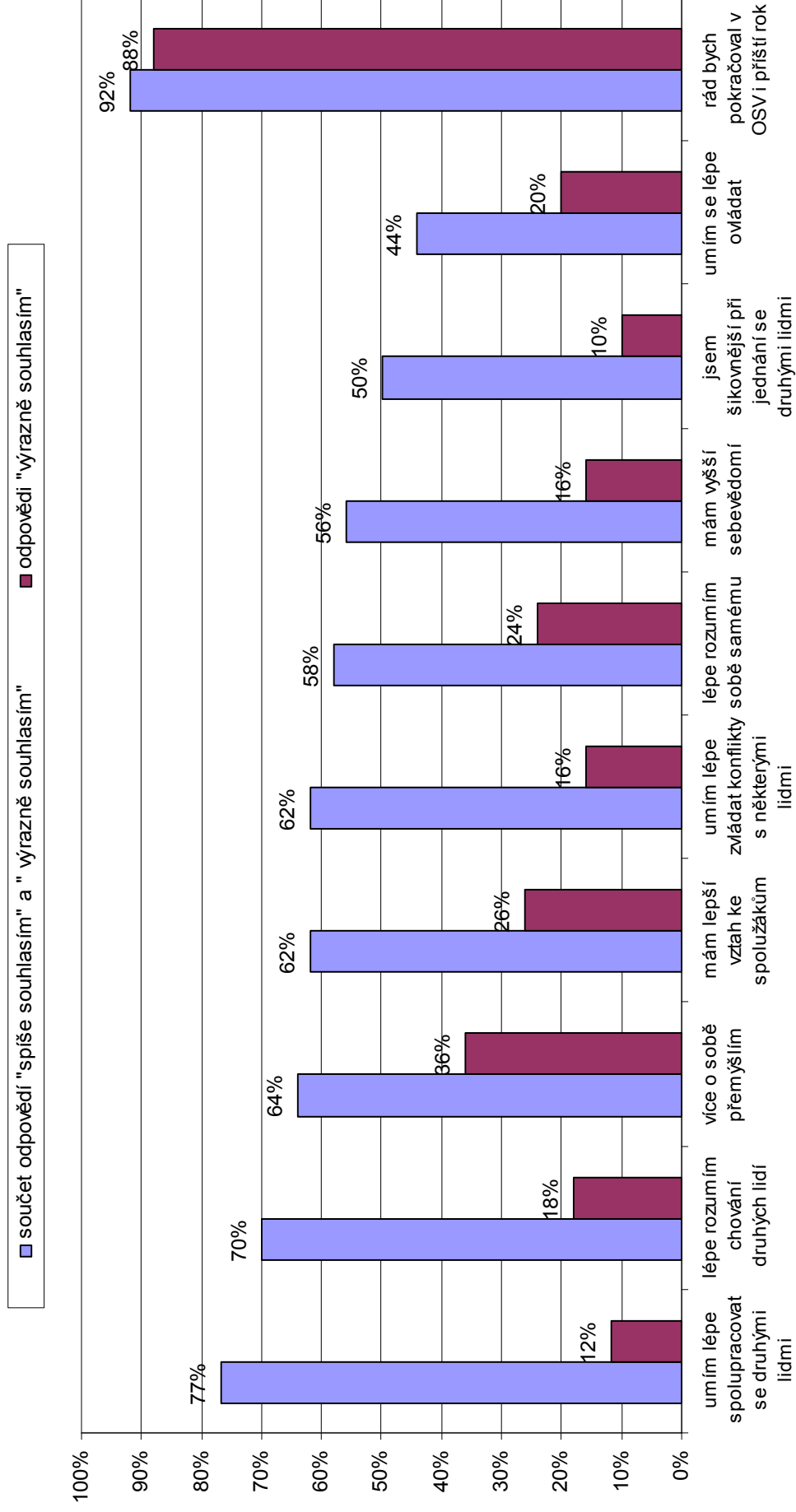
Sebehodnocení žáků po pololetní výuce OSV, analýza 1 (8. a 9. třídy, 50 odevzdaných anonymních dotazníků)

Otázka: Co umím po pololetní výuce OSV? Žáci vybírali odpověď: výrazně nesouhlasím, spíše nesouhlasím, nevím, spíše souhlasím, výrazně souhlasím.

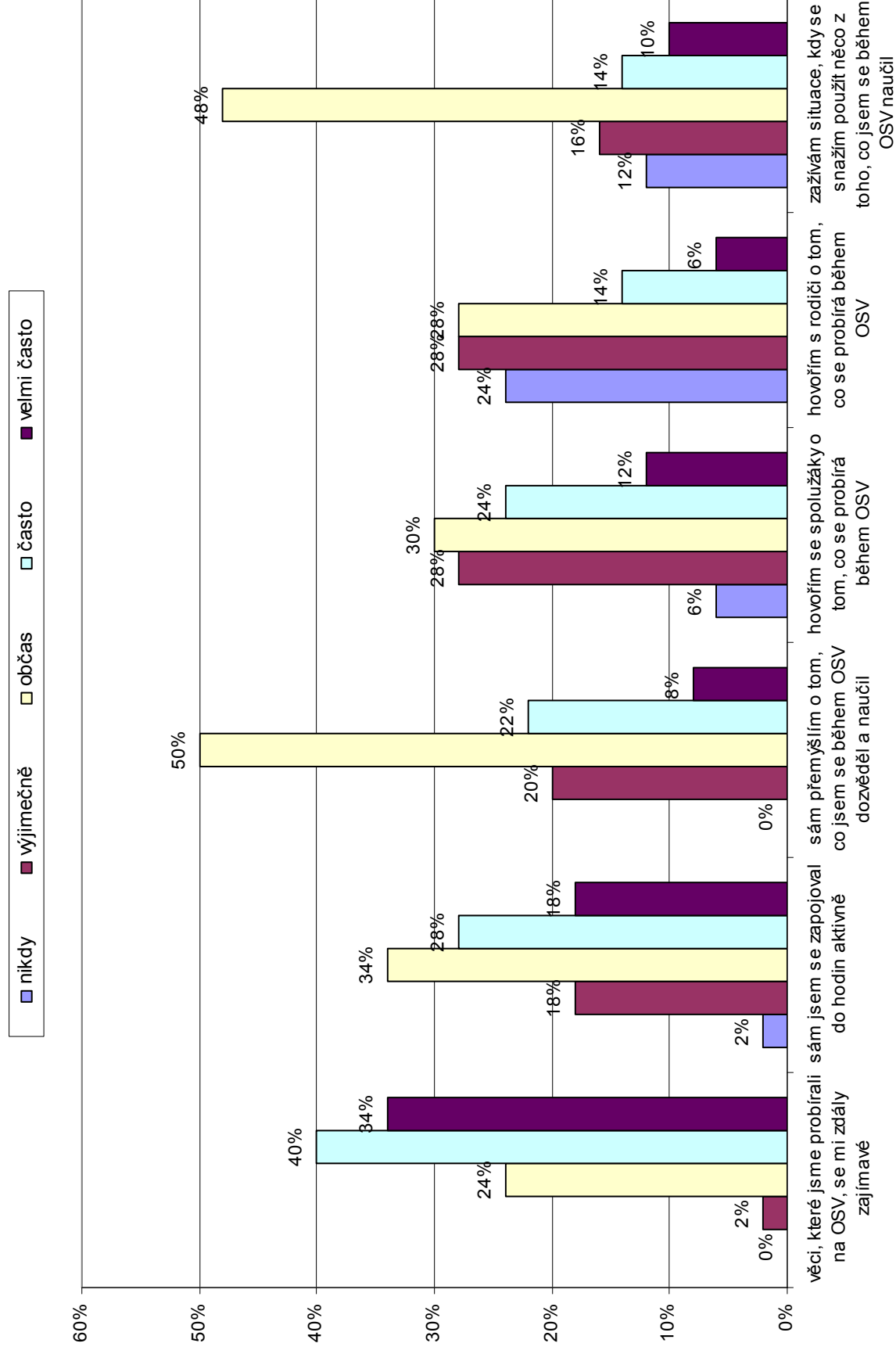
Sebehodnocení žáků po pololetní výuce OSV, analýza 1 (8. a 9. třídy, 50 odevzdaných anonymních dotazníků)

Procentuální vyčíslení počtu žáků, kteří udávali pozitivní vliv pololetní výuky OSV na svou osobu.

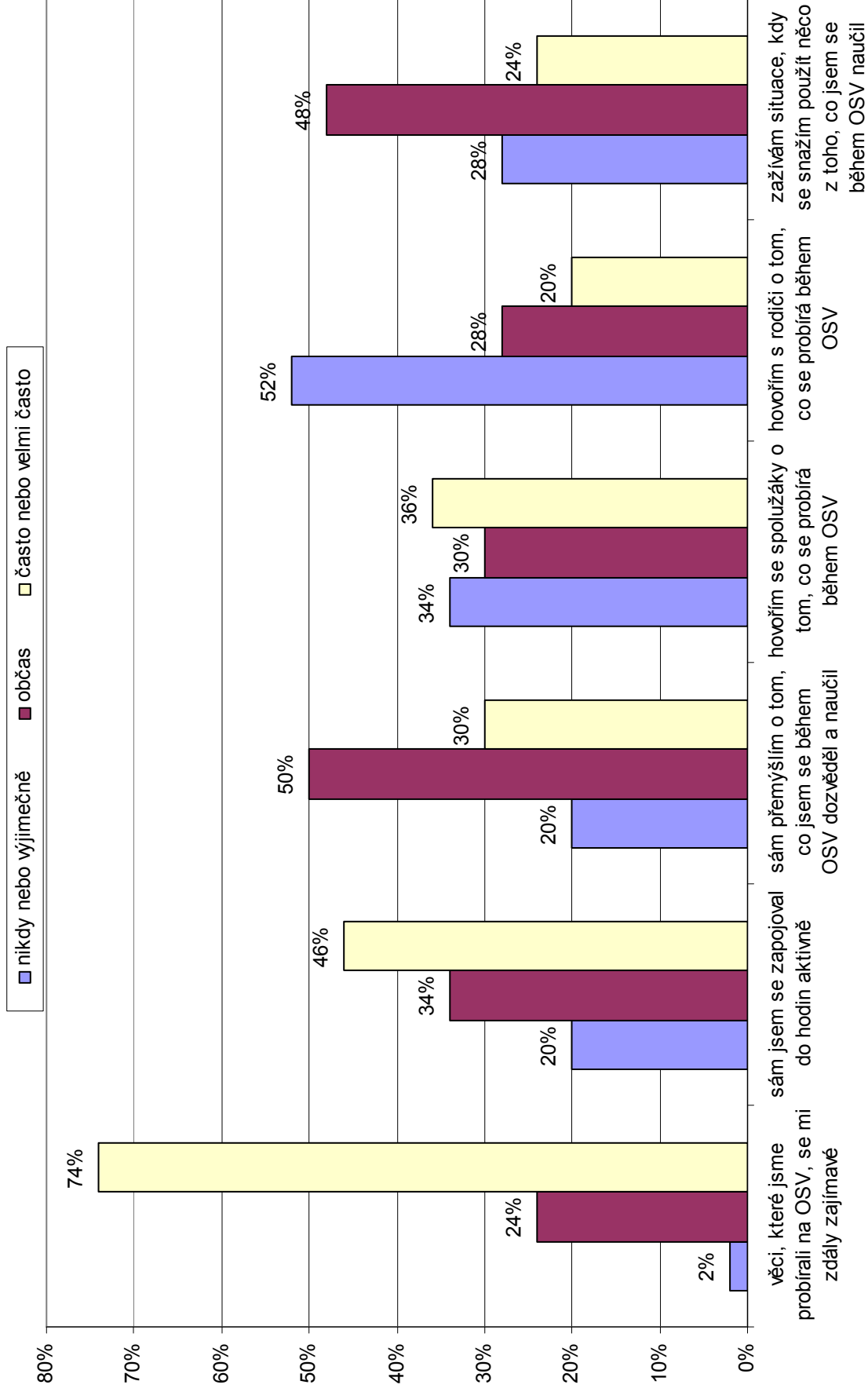
Sebehodnocení žáků po pololetním vyučování OSV - analýza 2

Sebereflexe žáků ohledně způsobu, jakým se zapojovali do výuky OSV, jakým zpracovávali naučené a jakým naučené používali ve svém životě.

Sebehodnocení žáků po pololetním vyučování OSV - analýza 2

Sebereflexe žáků ohledně způsobu, jakým se zapojovali do výuky OSV, jakým zpracovávali naučené a jakým naučené používali ve svém životě - jednodušší zobrazení po sloučení podobných odpovědí.

Interpretace grafů

Analýza 1: první sada uzavřených otázek

Otázky v prvních dvou grafech jsme uspořádali sestupně podle toho, kolik žáků na ně odpovědělo kladně (tj. „spíše souhlasím“ nebo „výrazně souhlasím“). Graf je sám o sobě velmi názorný. Zde upozorníme jen na některé zajímavé souvislosti a pokusíme se je vysvětlit.

Nejvíce žáků¹ (77%) odpovědělo kladně na položku „**umím lépe spolupracovat se druhými lidmi**“. Zajímavé však je, že jen poměrně malé procento odpovědělo radikálním způsobem „výrazně souhlasím“. Může to být tím, že výuka ostatních předmětů tuto dovednost po žácích nepožaduje. Nemají tedy ani důvod ani příležitost pro to, aby tuto dovednost používali a procvičovali. Vypadá to, jako by spolupráce během OSV zatím byla jen prostředkem pro naplňování jiných cílů – především sebepoznávání a komunikačních.

Největší počet pozitivních radikálních odpovědí (výrazně souhlasím) si získala položka „**více o sobě přemýšlím**“ (38%). V jedné skupině z deváté třídy to bylo dokonce 64% žáků. Podobně vysoké počty radikálnějších odpovědí si získaly i další položky obsahující slovo „porozumění“: „**lépe rozumím sobě samému**“ a „**lépe rozumím chování druhých lidí**“. Vypadá to tedy, že i přesto, že se OSV snaží být orientováno prakticky (dovednosti, schopnost jednat), největší změny, které vnímají účastníci, se dějí v oblasti sebereflexe žáků a v prohlubování schopnosti rozumět možným pohnutkám chování druhých lidí.

Položka „**umím lépe zvládat konflikty se druhými lidmi**“, na kterou jsme se výslovně zaměřovali více než třetinu kurzu, byla kladně hodnocena nadpoloviční většinou žáků (62%). Radikálně kladně odpovědělo 16% žáků. Skupinový rozhovor se žáky po administraci dotazníku a kvalitativní rozbor některých otevřených otázek svědčí o tom, že právě toto téma považovalo velmi mnoho žáků za stěžejní a svůj rozvoj v této oblasti za nejdůležitější přínos celého OSV. Velmi často se jednalo o lidi, kteří v této oblasti naráželi na problémy a sami usilovali o to se zlepšit.

V souvislosti s předchozím odstavcem je velmi zajímavý údaj, že celých 62% žáků „**má lepší vztah k některým spolužákům**“, z toho 26% souhlasí radikálně (druhé nejvyšší radikální číslo!).

Relativně nejméně lidí (44%) odpovědělo kladně na výrok „**umím se lépe ovládat**“. Zajímavé však je, že počet radikálních odpovědí „výrazně souhlasím“ zde patřil k nejvyšším (20%). Souvisí to pravděpodobně se dvěma okolnostmi. Za prvé se opět může jednat o skupinu těch lidí, pro které je dané téma aktuální (jistě náznaky v otevřených odpovědích) a za druhé se jedná o oblast tzv. emočního učení, které vždy trvá mnohem déle než učení se dovednostem či poznatkům.

Na závěr této kapitoly si položíme kritickou metodologickou otázku, „Co ve skutečnosti vypovídají odpovědi, které děti uvádějí v dotazníkových otázkách?“ Je to skutečně tak, že tři

¹ Odhlédneme-li od otázky „rád bych pokračoval v OSV i příští rok“, která se neptá na osobnostní ani na sociální dovednosti ale na motivaci k pokračování ve výuce.

čtvrtiny dětí umí lépe spolupracovat mezi sebou navzájem a dvě třetiny dětí umí lépe zvládat konflikty s lidmi nebo mají lepší vztah ke spolužákům? Jak přesně se to projevuje v jejich životě?

Kvalitní zpráva o těchto otázkách by si vyžádala desítky hodin pozorování a dalšího zkoumání. Mimo pochyby však zůstává skutečnost, že se v jednotlivých měřených oblastech *výrazně posunulo sebevědomí dětí*. A to hned ve dvou významech: a) umí o těchto oblastech přemýšlet a díky tomu lépe hodnotit možné důsledky svého chování a možné pohnutky chování druhých lidí, b) cítí se díky zkušenosti z OSV v těchto oblastech lépe, než se cítili.

V této souvislosti je vhodné připomenout jeden z důležitých sociálněpsychologických jevů: tzv. *sebenaplnující se proroctví*: Obraz člověka o vlastní hodnotě, schopnostech a dovednostech vede daného člověka k takovému chování, které v jeho okolí vyvolává takové reakce, které potvrzují tento obraz o sobě samém a posilují dané chování. Když si někdo myslí, že je neschopný, vysílá o tom během svého jednání signály, které jsou jeho sociálním okolím interpretovány ve shodě s jeho myšlením. Postupně se tak neschopným stává a jeho okolí ho v tom dále utvrzuje. Naopak, když se někdo považuje za schopného řešit v klidu mezilidské konflikty, stává se jím. Jeho okolí ho v tom navíc utvrzuje. Pokud by se tedy jednalo o „pouhé“ vyšší sebevědomí dětí v daných osobnostních a sociálních dovednostech, můžeme hovořit o značném úspěchu.

Některé žákovské odpovědi na otevřené otázky již obsahují velmi konkrétní a věrohodný popis toho, jak na ně výuka OSV působí v konkrétních životních situacích (například při hádkách s rodiči²)

Odpovědi na položku „**rád bych pokračoval v OSV i příští rok**“ svědčí o tom, že probírání daných témat a zvolené metody vycházejí vstříc subjektivním potřebám téměř všech dětí (92% žáků souhlasilo, z toho 88 % výrazně). Dva žáci s tímto výrokem nesouhlasili (4%), další dva nevěděli (4%).

² Citace: „Třeba při hádce zapomenou na způsoby, jak hádku ukončit a nakonec, když už je to skoro na vrcholu, tak si na ně vzpomenu a začnu to zklidňovat. Tak toho si na OSV vážím.“ žák 9. třídy

Analýza 2: druhá sada uzavřených otázek

- **Věci, které jsme na OSV probírali, se mi zdály zajímavé.**

Odpovědi na tuto otázku jednoznačně potvrzují intenzivní potřebu žáků zabývat se tématy OSV (tj. sebou samými, svými mezilidskými vztahy a dovednostmi). S ohledem na vysoká čísla je pravděpodobné, že ostatní předměty nedokáží tuto potřebu přímo nikterak zásadně uspokojovat.

- **Sám (sama) jsem se zapojoval (a) do hodin aktivně.**

Téměř polovina žáků odpověděla radikálně pozitivně (tj. „často“ nebo „velmi často“). Na druhou stranu to znamená, že i v tomto předmětu se vyskytuje značné procento těch, kteří se zapojují jen „občas“ (34%) nebo výjimečně (18%). Zkušenost z hodin nám tyto údaje potvrzuje. V každé skupině se velmi aktivně zapojuje přibližně jedna třetina lidí. Týká se to především diskusí a nasazení při hraní modelových situací. Zdá se nám, že to velmi souvisí jednak s temperamentem a jednak s jakousi formou mezilidské a intrapsychické inteligence těchto lidí a zároveň citlivostí pro obě tyto oblasti.

Pomocí mnoha metod se snažíme o maximální zapojení i všech ostatních žáků („kolečko“ – k věci se postupně vyjádří každý, „škály“ – danou věc všichni hodnotí ze svého pohledu najednou výškou zdvižení ruky, dotazníky apod.).

Přesto je patrné, že značnému procentu lidí vyhovuje pouhá přítomnost na hodinách a naslouchání. Větší míru zapojení mohou pocítovat jako nepříjemnou, což ošetřujeme pravidlem dobrovolné účasti na jednotlivých aktivitách.

- **Sám přemýšlím o tom, co se během OSV dozvěděl a naučil.**
- **Hovořím o tom, co se probírá během OSV, se spolužáky.**
- **Hovořím o tom, co se probírá během OSV, s rodiči.**
- **Zažívám situace, kdy se snažím použít něco z toho, co jsem se během OSV naučil/a.**

Odpovědi nám sdělují, že přibližně u 80% procent žáků zasahují zážitky a poznatky z OSV do sebereflexe i mimo vyučování, 60% procent o tom hovoří se svými spolužáky, 50 % se svými rodiči. Přibližně jedna třetina se zabývá tímto „zpracováváním“ zkušenosti z OSV „často“ nebo „velmi často“.

O přenosu dovedností procvičovaných v OSV do konkrétních životních situací nejvíce vypovídá poslední otázka. 72% dětí uvedlo, že alespoň občas zažívá situace, kdy se pokouší vědomě používat to, co se naučily (z toho 24% často nebo velmi často). Čísla jsou překvapivě vysoká vzhledem k tomu, že se jednalo pouze o pololetní vyučování.

Analýza 3: třetí sada otázek – test poznatků

Všichni žáci (100%) si vybavili, jaký je optimální počet lidí, kteří mají spolupracovat v týmu, 80% z nich si vybavilo alespoň jednu týmovou roli, 70% žáků si dokázalo vybavit alespoň některé fáze týmové spolupráce a dalších 70% bylo schopno vlastními slovy definovat odborný výraz „brainstorming“, který se používá v týmové práci. Dané poznatky si žáci vybavili více než tři měsíce od okamžiku, kdy jsme se jimi naposledy zabývali.

Nejvíce nás potěšilo, že více než 90% žáků si dokázalo vybavit alespoň čtyři z pěti hlavních způsobů, jakými se může člověk zachovat v situaci konfliktu. Většina žáků odpovídala vlastními slovy. Prokázali tím, že danou problematiku ovládají na úrovni pochopení, nikoliv jen zapamatování. (Dotazování proběhlo dva měsíce od poslední lekce s tematikou mezilidských konfliktů).

Analýza 4: čtvrtá sada otázek (většinou otevřených)

Čtvrtá analýza byla časově nejnáročnější. Předpokládala podrobné prostudování a téměř přepsání většiny žakovských výroků na otevřené otázky. Přinesla však některé velice zajímavé informace. Získali jsme tím mnoho inspirativních podnětů pro vylepšení celého programu Odyssey BETA.

- **Co bych ocenil na pololetním vyučování OSV – co se mi líbilo:**

Velice závažným zjištěním bylo to, že žáci nejčastěji oceňovali *proces* tj. *způsob výuky* (nejvíce výroků). Na druhém místě si chválili *dosažené cíle*. Teprve na třetím místě byla zmiňována probíraná *témata*. Reprezentativní výroky žáků jsme sepsali do čtyř množin, jejichž názvy jsme sami určili (podtržené názvy). Vše ostatní jsou výroky žáků.

1. Proces – způsob výuky

způsob, jak s námi učitelé jednali

- za své myšlenky jsme byli chváleni
- učitelé byli naprosto lidský a v pohodě
- otevřenost učitelů
- že se nám vyučující hodně věnovali, dobře s námi probírali naše témata
- diskrétnost učitelů
- upřímnost
- trpělivost

otevřená komunikace – se spolužáky i s učiteli

- mohli jsme říci svůj názor
- mohli jsme se bavit o všem
- každého jsme si vyslechli
- nemuseli jsme se bát mluvit o svých problémech

dobrovolnost při účasti na jednotlivých aktivitách – možnost vystoupit z dané aktivity

legrace, zábava při hodinách

dobrá změna oproti ostatním předmětům: odreagování, odpočinek

některé z konkrétních metod, které se během vyučování používaly

- modelové situace, které hráli učitelé
- technika „jak se bránit úchylovi“

třídenní výjezd – (nejčastější volba vůbec)

2. Dosažené cíle: výsledky výuky

více jsme se poznali se spolužáky

- mohla jsem se dozvědět postoje mých spolužáků

holky mohly lépe pochopit kluky a obráceně

zlepšení vztahů s některými spolužáky

- mám lepší vztahy s některými spolužáky
- byli jsme taková parta
- dali jsme se více dohromady jako třída

použitelnost toho, co jsme se naučili, v reálném životě

- pomohli jste nám vyřešit náš konflikt (mezi spolužáky)
- umím se zklidnit při hádce
- cítím se duševně líp, než dřív
- líp se ovládám
- jsem o hodně míň sprostá
- našla jsem hodně rad do života

3. Témata OSV

témata, která jsme probírali

- spolupráce s lidmi
- komunikace s lidmi
- řešení konfliktů
- vztahy s ostatními lidmi

4. Všeobecné pochvaly

- že se to na naší škole začalo vyučovat

- **Co se mi během výuky OSV nelíbilo a co mi nevyhovovalo:**

Těchto výroků bylo podstatně méně. Obsahují však několik důležitých informací. Rozdělili jsme je do dvou množin.

1. Organizační záležitosti

- to, že výjezd byl krátký a že byl jen jeden
- malý počet hodin během pololetí
- vyučování trvalo jen půl roku
- odpolední výuka a dvouhodinové čekání před výukou

2. Proces výuky

- nesoustředěnost a vyrušování některých spolužáků
- hraní modelových situací před spolužáky
- některé aktivity byly moc „na tělo“
- psaní poznámek do sešitu
- příliš dlouhé diskuse (rozbory) po hrách

- **Podtrhněte metody, které vám vyhovovaly:**

Metody jsme seřadili sestupně podle toho, kolika žákům vyhovovaly. V závorce uvádíme procentuální rozmezí spokojenosti podle jednotlivých skupin OSV.

třídenní výjezd soustředění:	(100% ve všech skupinách)
interakční hry:	(70% - 80%)
divadlo učitelů (učitel v roli):	(60% - 80%)
rozhovory ve skupině	(50% - 60%)
rozbory her a modelových situací	(25% - 55%)
hraní modelových situací žáky (dvojice a trojice):	(30% - 40%)

- **Z toho, co jsem se dozvěděl a naučil během OSV, považuji pro sebe za nejzajímavější a nejdůležitější:**

Odpovědi žáků na tuto klíčovou otázku je možné rozdělit do dvou oblastí.

1. časté odpovědi

Nejčastější odpovědí bylo : „nejdůležitější pro mě bylo umění zvládat konflikty“. Toto téma zvítězilo na plné čáře ve třech skupinách ze čtyř. Počty žáků, kteří jej zmínili: 85% (8.B), 66% (9.A + 9.B), 40 % (9.B). V těchto skupinách se často objevovala také témata: „vzájemné naslouchání“, „schopnost důvěřovat lidem“ a „lépe se poznat navzájem“.

Čtvrtá skupina (8.A + 8.B + 8.C) naopak toto téma konfliktů vůbec neuváděla a zmiňovala spolupráci 40%, diskusi na téma zvolené žáky (láska, sex – 30%) a dovednost tolerance (20%). Souviselo to s tím, že se tato skupina během výuky vydala jiným směrem, než skupiny ostatní.

2. originální odpovědi (ukázka)

Naučil/a jsem se hlavně:

- cítit s lidmi
- nevidět vše černě
- lépe si rozumím s kluky ze třídy (dívčí výrok)
- jak někoho přesvědčit, že mám pravdu
- to, že jsme probírali kouření, mě částečně ovlivnilo
- přestali jsme to brát jako matiku, ale jako to, kde se poznáváme, jaké máme nápady a zájmy
- úplně všechno – OSV sbližuje lidi

• **Co by se dalo a mělo zlepšit na způsobu výuky OSV:**

Výroky žáků je opět možné z hlediska četnosti rozdělit do dvou oblastí:

1. časté odpovědi

- více výjezdů (nejčastější návrh)
- výjezd by měl být delší
- zajistit, aby se výjezdu mohli zúčastnit všichni (celá třída)
- v hodinách by mělo být více her
- výuka by měla být dopoledne, nikoli odpoledne
- výuka by měla trvat více než dvě hodiny týdně a měla by trvat více než jedno pololetí

2. ojedinělé a inspirativní výroky

- více se zabývat našimi problémy (pubertácké problémy, rodiče, drogy, gamblerství, jak se chovat, když někoho takového potkáme a je to náš přítel ..)
- aby během her holky mohly více spolupracovat s klukama
- více se ptát na zájem v dobrovolných aktivitách
- nebrat do výuky lidi, kteří to nevnímají a mají z toho srandu (jmenován jeden konkrétní žák)
- lepší by bylo mít OSV občas venku
- bylo by dobré udělat specializovanou učebnu, která by byla vybavena speciálními pomůckami jako Doubravka (středisko Prázdninové školy Lipnice, které je speciálně upraveno pro slavné zážitkové kurzy: hudební aparatura, esteticky vytříbený interiér, divadelní světla, praktikábly flipchart, možnost rozvěšovat výsledky práce žáků na stěnách)

• **Témata, kterými bych se v OSV rád zabýval:**

Velmi mnoho žáků bylo spokojeno se zvolenými tématy: týmová práce, konflikty, komunikace, erotika a sexualita. (poslední téma si zvolily všechny čtyři skupiny pro závěrečný blok tří setkání OSV). Z nových témat byly nejčastěji jmenovány „**vztahy s rodiči**“ a „**řešení konfliktů s rodiči**“.

Další žáky navrhovaná témata:

- partnerské vztahy
- jak se bránit sexuálnímu obtěžování a násilí
- konflikty s učiteli
- jak se bránit stresu, jak relaxovat
- závislosti, kouření, drogy – jak pomoci kamarádům
- jak na nás působí odchod ze základní školy a na jakou školu jít
- problémy se školou
- jak se vyrovnat s nemocí nebo i se smrtí známých nebo i mě
- buzerace, násilí, šikana
- móda
- abychom (žáci) přinášeli své vlastní problémy ze života

Srovnání jednotlivých skupin

Přílohou této závěrečné zprávy jsou i čtyři grafy, které znázorňují sebehodnocení jednotlivých skupin z hlediska výukových cílů (analýza 1). Mezi skupinami jsou v některých položkách značné rozdíly, v jiných vládne překvapivá podobnost.

Nejradikálnější skupinou co se týče udávaného pozitivního vlivu OSV byla 9.A + 9.B. V některých položkách dosahuje dvojnásobku až trojnásobku radikálních odpovědí „výrazně souhlasím“ než druhá skupina stejně starých žáků. Ovšem v položce „mám lepší vztah k některým spolužákům“ najdeme naopak dvojnásobné procento radikálně pozitivních odpovědí než ve skupině druhé, která byla tvořena výhradně žáky z jedné třídy (zbytek žáků 9.B). Nabízí se tu hypotéza, že individuálně orientovaným cílům typu „více o sobě přemýšlím“, „mám vyšší sebevědomí“ nebo „umím se lépe ovládat“ může prospívat skutečnost, že se skupina skládá ze žáků dvou tříd. Naproti tomu vztah ke spolužákům se podstatně lépe zkvalitní v případě, že skupinu tvoří žáci z jedné třídy.

Srovnání skupin z osmých tříd však tuto hypotézu spíše vyvrací. Obě skupiny vykazují v otázce „mám lepší vztah k některým spolužákům“ velmi podobné výsledky.

Doporučení pro další výuku OSV

Vedle čtyřicetistránkové svazku příprav na jednotlivé hodiny vznikl také šestistránkový soupis doporučení a vylepšení pro další kolo výuky OSV na základních školách. Následující text je jen stručným výtahem z tohoto materiálu. Zbytek je interním materiálem o. s. Projekt Odyssea a slouží pro vzdělávání dalších učitelů OSV.

- Učebna, ve které probíhá výuka OSV, by měla být nejhezčí třídou na škole. Měla by být vybavena alespoň přenosným CD přehrávačem. V budoucnu by měla být vybavena kobercem. Na stěnách by se měly dát upevňovat materiály, které vzniknou během výuky.
- Zcela zásadním prostředkem OSV je alespoň třídní výjezd s intenzivním prožitkovým programem v kvalitním přírodním prostředí. Optimální délka takového výjezdu je 5-7 dní. Je třeba vypracovat a finančně i personálně zajistit takový systém, který to bude umožňovat.
- Výuku je třeba zorganizovat tak, aby probíhala dopoledne (alespoň ve většině tříd), a tak, aby se na ní nemuselo dvě hodiny čekat.
- Dvojhodinovka vyučování týdně je vyhovující. Pod ní není možno klesnout. Představit si však můžeme i delší bloky – například v projektovém vyučování apod.
- Je třeba zvážit, zda je vůbec vhodné, aby hodiny OSV navštěvoval výrazně hyperaktivní žák. Zdá se nám, že přínos OSV pro něj je jen velmi malý a nesrovnatelně menší, než jeho rušivý vliv na ostatní spolužáky.
- Pololetní kurz je spodní hranice vyučování OSV. Viděli jsme, že právě v této době žáci začínají přinášet svá vlastní témata a začínají být připraveni o nich komunikovat. Ukončit výuku v tomto okamžiku bylo dětmi vnímáno jako tristní. Vhodnější by byla celoroční výuka.
- Je velmi důležité, aby o průběhu i výsledcích OSV byli informováni i ostatní učitelé na škole a aby sami začali používat prvky OSV. Z OSV by se jinak velmi snadno stal izolovaný „ostrov“. Podle reakce učitelů, kteří se zúčastnili dvoudenního prožitkového semináře o OSV a o rámcovém vzdělávacím programu to však vypadá, že je na škole o tuto spolupráci mezi učiteli značný zájem.
- Je dobré komunikovat o OSV a během OSV i přímo s rodiči a zaangažovat alespoň některé z nich do programu. Například prostřednictvím úvodního dopisu na začátku výuky OSV (cíle, metody, možnosti, jak svým dětem pomoci používat to, co se naučily ...), závěrečného dotazníku pro rodiče, závěrečné prezentace pro rodiče.
- Z hlediska utváření klimatu ve třídě i z hlediska organizačního by bylo vhodnější, aby učitelé OSV pracovali se skupinami z jedné třídy – nikoli se skupinami z více tříd najednou. Problematika půlení tříd by se nejlépe dala vyřešit tím, že s jednou třídou budou ve stejný čas v oddělených učebnách blízko sebe pracovat dva učitelé OSV najednou. Část programu by byla oddělená, část společná.
- Je třeba pokračovat dál v programu a propagovat jej i na jiných školách, neboť se prokázalo, že OSV může velmi dobře fungovat i v prostředí běžného vyučování na běžné státní základní škole a že dosahuje velmi zajímavých vzdělávacích výsledků.

Poděkování vedení školy ZŠ Dr. E. Beneše

Jedině díky jasnému koncepčnímu rozhodnutí ředitele školy pana Mgr. Miroslava Terkoše a díky organizační podpoře paní zástupkyně Mgr. Jitky Kulované se podařilo začlenit osobnostní a sociální výchovu do školního vyučování. Od počátku bylo jasné, že se jedná o velice smělý krok směrem k rámcovému vzdělávacímu programu, ve kterém je koncepce OSV obsažena.

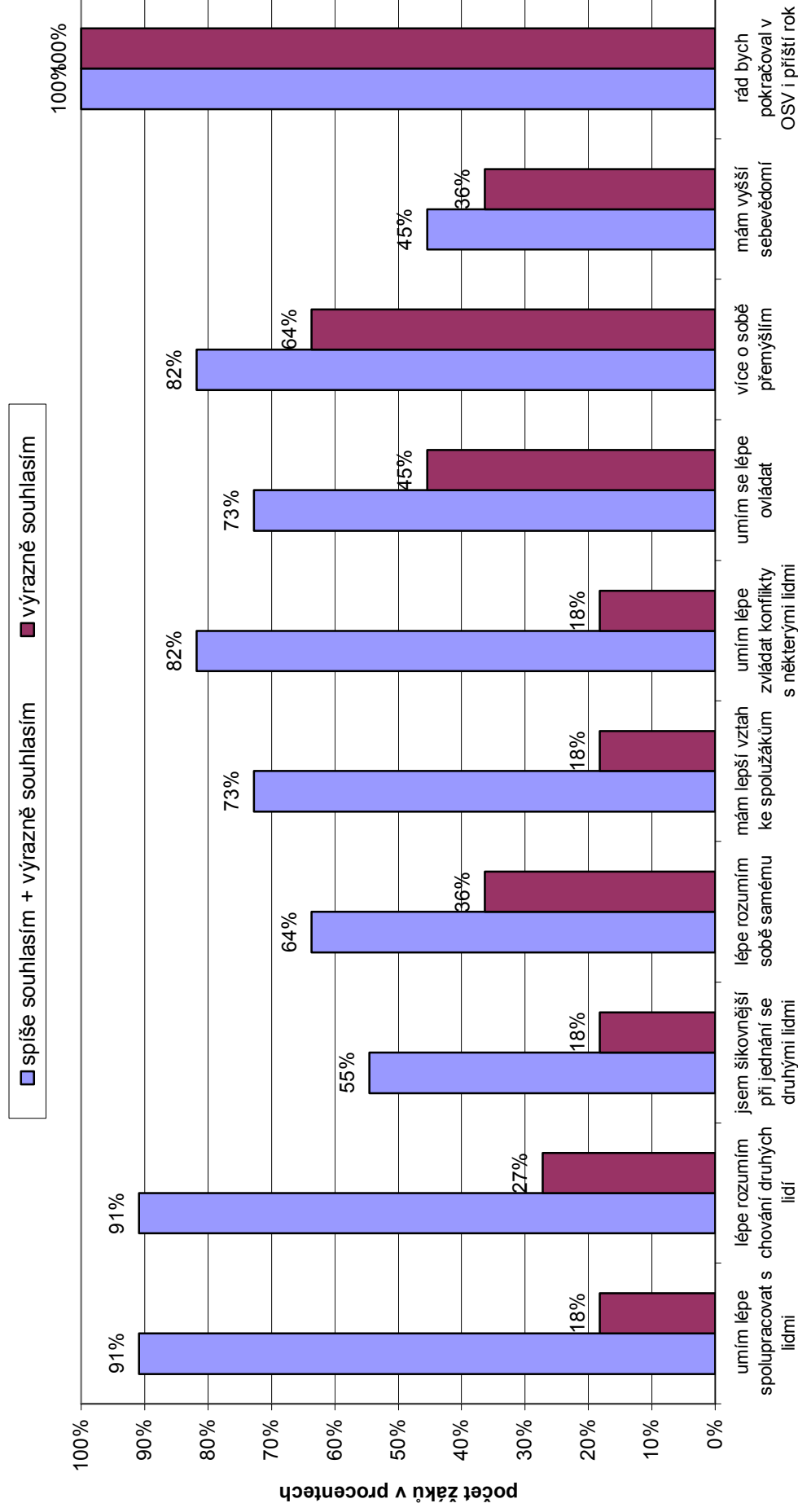
Již dnes projevují ředitelé některých základních škol zájem o zkušenosti z výuky v Čakovicích. Informace obsažené v této závěrečné zprávě se stávají velmi srozumitelným argumentem pro ty, kteří vážně uvažují o zavedení programu OSV do běžného vyučování.

Za další velice důležitý krok, který je třeba ocenit, považujeme rozhodnutí zapojit do programu OSV i většinu učitelů na škole. Díky třem kurzům se postupně podařilo motivovat a metodicky vybavit učitele k tomu, aby používali prvky OSV ve své výuce. Tím dostává celý program OSV úplně novou dimenzi.

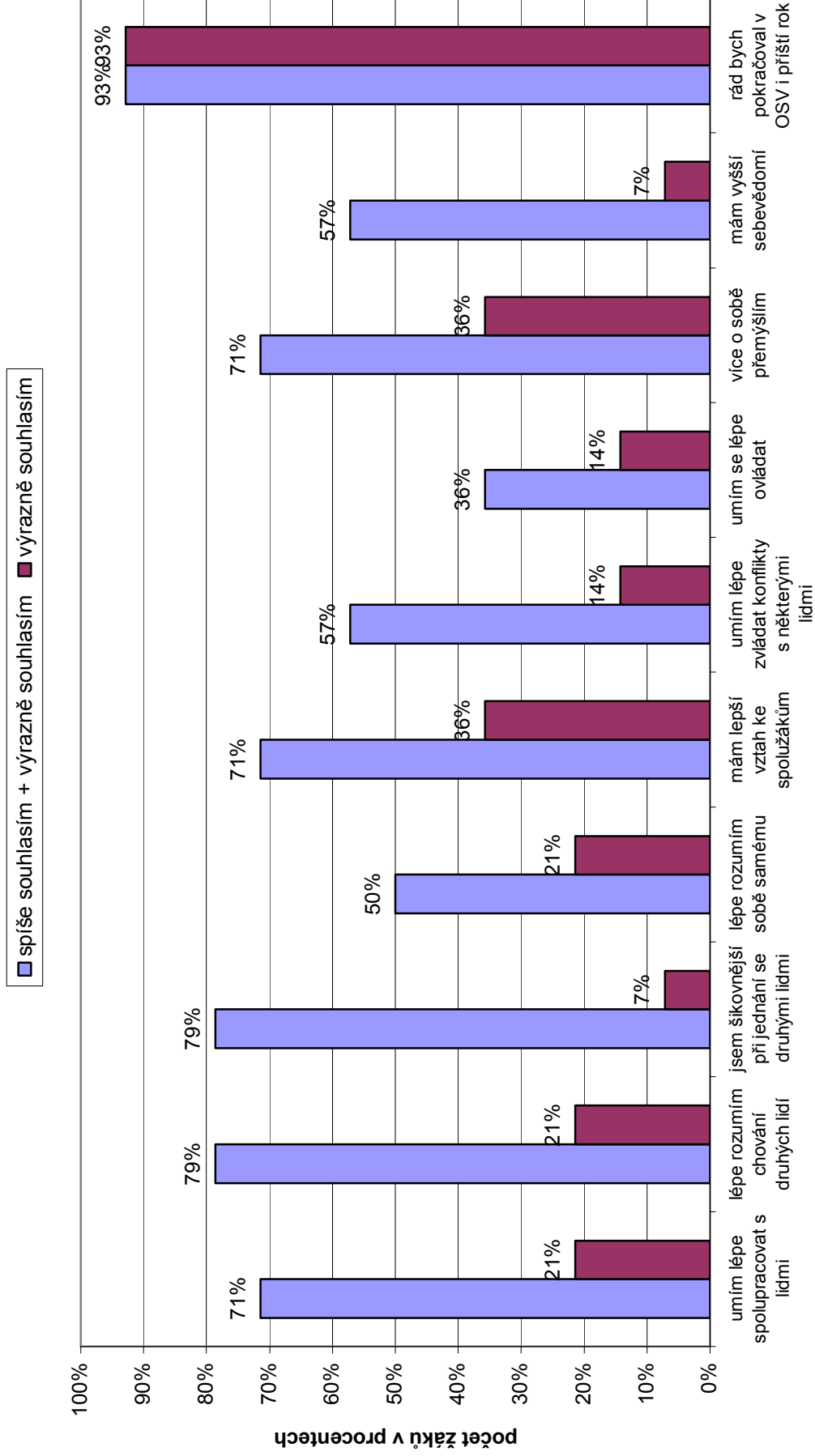
Velice si proto vážíme důvěry, kterou nám vedení ZŠ Dr. E. Beneše na začátku poskytlo. Pomohlo tím nastartovat velmi zajímavý model OSV, který se dá rozvíjet i na dalších školách.

Příloha: grafy analýzy 1 z jednotlivých skupin

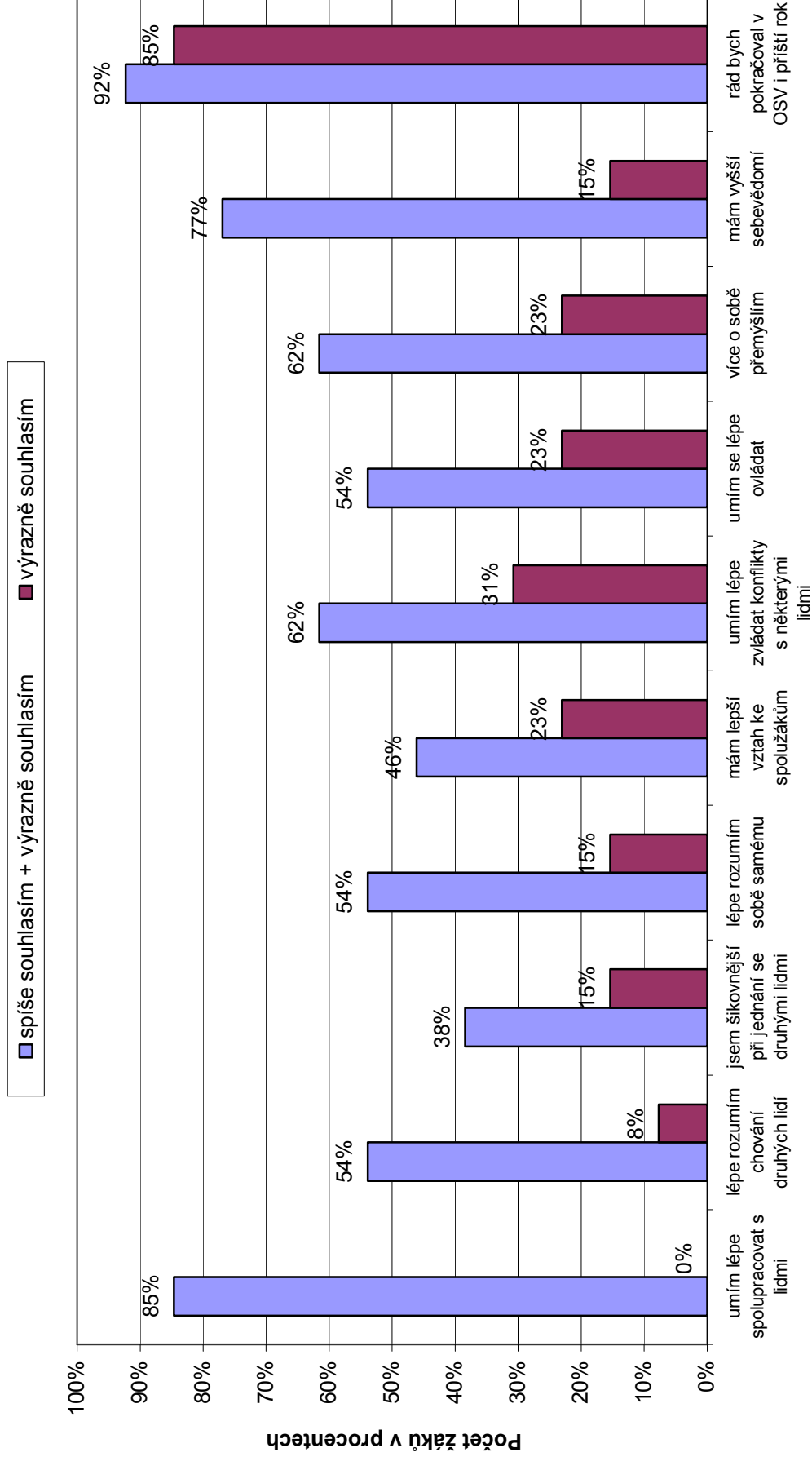
Sebehodnocení účastníků pololetního kurzu OSV, skupina 9.A + 9.B

Závěrečné sebehodnocení účastníků pololetní výuky OSV, 9.B

Sebehodnocení žáků po pololetní výuce OSV, skupina 8.B

Závěrečné sebehodnocení účastníků pololetní výuky OSV, 8.A + 8.B

